

СПІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ТА ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ПРОЕКТ:

**„ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА: НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ТА МОРАЛЬНО-ДУХОВНОГО ВИХОВАННЯ
ДІТЕЙ, УЧНІВСЬКОЇ І СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ”**

**НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ТА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ОБЛАСНОГО ЕКОЛОГО-
НАТУРАЛІСТИЧНОГО ЦЕНТРУ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ**

Науковий консультант:

**Пустовіт Григорій Петрович – доктор педагогічних наук, професор,
вчений секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти
НАПН України.**

Головний координатор:

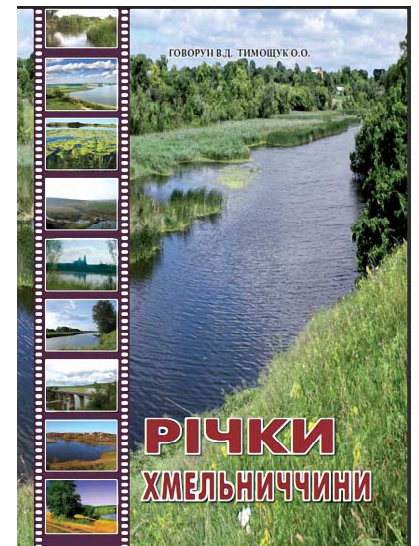
**Климчик Василь Васильович – директор Хмельницького обласного
еколого-натуралістичного центру учнівської молоді Хмельницької
обласної державної адміністрації**

1. Річки Хмельниччини.

Навчальний посібник присвячений 85-річчю юннатівського руху в Україні та 60-річчю створення Хмельницької обласної станції юннатів. У посібнику вперше в історії області зібрані й узагальнені різноманітні відомості про великі та малі річки Хмельниччини.

Особливістю книги є й те, що її творили і учасники обласного дитячого еколого-краєзнавчого конкурсу «Ріки Хмельниччини». Книга розрахована

на широке практичне використання вчителями, школярами, викладачами вузів, студентами та любителями природи рідного краю. Загальний наклад 1500 примірників.

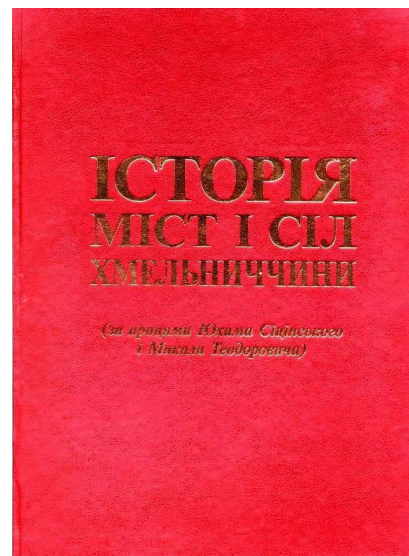

2. Птахи Хмельниччини.

У навчальному посібнику, присвяченому 85-річчю юннатівського руху в Україні, вперше в історії області зібрані різноманітні відомості про орнітофауну Хмельниччини усіх птахів, що мешкають у лісах, полях і поблизу водойм, а також все своє життя проводять поряд з людьми. Книга розрахована на широке практичне використання вчителями, школярами, викладачами вузів, студентами та любителями природи. Загальний наклад 2000 примірників.

3. Історія міст і сіл Хмельниччини (за працями Ю. Й. Сіцінського і М. І. Теодоровича).

У навчальному посібнику «Історія міст і сіл Хмельниччини» вперше об'єднані в одній книзі відомості про всі населені пункти сучасної Хмельниччини, зібрані і систематизовані краєзнавцями Юхимом Сіцінським і Миколою Теодоровичем. Книга містить короткі розповіді про географічне положення, історію заснування і розвитку міст і сіл сучасної Хмельниччини, розповіді мешканців конкретних поселень, а також інформацію, почерпнуту із архівних джерел, деякі з яких нині вже безповоротно втрачені..

Посібник розрахований на широке практичне використання вчителями, школярами, викладачами вузів, студентами, краєзнавцями та небайдужими людьми, котрі цікавляться історією малої батьківщини. Загальний наклад 1000 примірників

4. **Натуралісти України.**

У Збірнику інформаційно-довідкових матеріалів про Національний ЕНЦУМ та всі обласні еколого-натуралістичні заклади в Україні, присвяченому 20-річчю проголошення Незалежності України і 60-річчю створення Хмельницької та ряду інших обласних станцій юних натуралістів. Це видання - спроба ознайомити педагогічну громадськість з управлінськими персоналіями в позашкільній освіті, своєрідна рефлексія досвіду управління якістю позашкільної еколого-біологічної освіти в Україні на сучасному етапі, розкриття значення стратегічного управління для сучасної практики позашкільної освіти, яке виступає не тільки методологічною основою становлення, стабілізації й розвитку її якості, але й ефективним способом виживання в складних ситуаціях, подолання стереотипів та міфів попереднього управлінського мислення, досягнення якісно нових результатів.

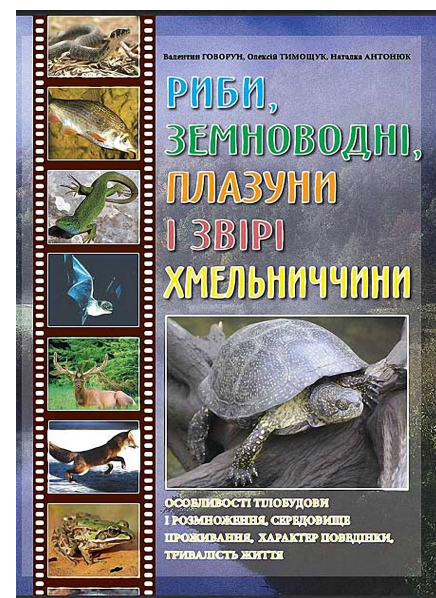
Загальний наклад 200 примірників.

5. **Риби, земноводні, плазуни і звірі Хмельниччини. Серія: „Фауна Поділля”.**

У посібнику, присвяченому 55-річчю створення Хмельницької обласної станції юннатів, вміщено різноманітні відомості про фауну Поділля - риб, земноводних, плазунів і диких звірів, що водяться поряд з нами у лісах і полях, у ріках і озерах, у водосховищах і ставах, у містах і селах Хмельниччини.

Книга розрахована на широке практичне використання вчителями, керівниками гуртків юннатів, школярами, викладачами вузів і технікумів, студентами та любителями природи рідного краю.

Загальний наклад 1500 примірників.

6. Довідник юнната.

У книжці довідкового змісту стисло і доступно подаються різноманітні напрямки позакласної і позашкільної роботи з дітьми в поглибленому вивченні біології. Значна увага приділяється дослідницькій роботі, висвітленню методики і засобів пошукової і практичної діяльності позашкільних закладів, науковому підходу у питаннях екології та охорони природи.

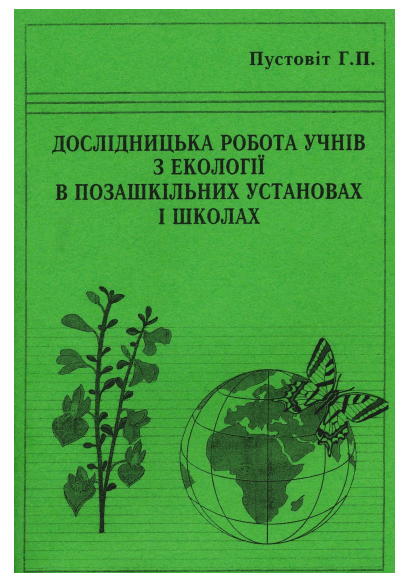
Книжка розрахована на працівників позашкільних закладів, учителів біології, географії, студентів педагогічних установ, учнів середнього та старшого віку.

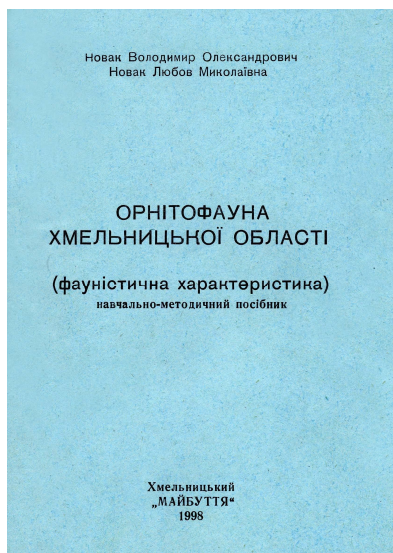
Загальний наклад 3000 примірників.

7. Дослідницька робота учнів з екології в позашкільних установах і школах.

У посібнику висвітлено методичні основи екологічного виховання учнівської молоді, теоретичні і практичні аспекти дослідницької роботи з екології в позашкільних установах і школах, загальні питання організації, планування та обліку їх діяльності, подано методики перевірки сформованості елементів екологічної культури особистості.

Посібник розрахований на методистів, вчителів, керівників гуртків позашкільної установи і школи та студентів педагогічних вузів. Загальний наклад 2500 примірників.

8. Орнітофауна Хмельницької області (фауністична характеристика):

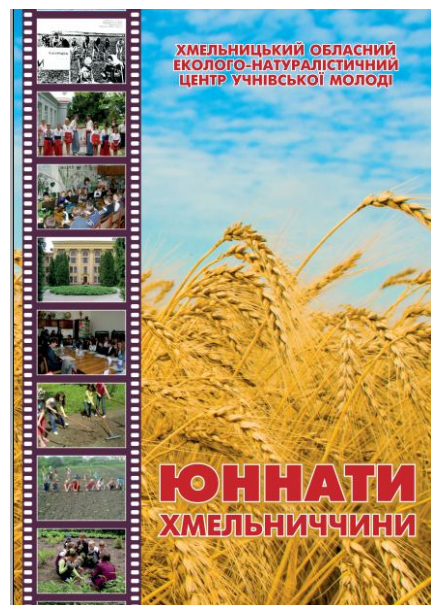
Методичний посібник розрахований на вчителів біології, студентів природничих факультетів вузів, учнів загальноосвітніх шкіл, ПТУ, технікумів та училищ, любителів природи і орнітологів. Загальний наклад 1500 примірників.

9. Юннати Хмельниччини (нарис з історії юннатівського руху Хмельницької області)

Нарис присвячений 75-річчю юннатівського руху в Україні та 50-річчю створення Хмельницької обласної станції юннатів. В ньому висвітлені етапи становлення і розвитку юннатівського руху на Хмельниччині.

Розрахований на творче використання педпрацівниками закладів освіти області в еколого-натуралістичній, дослідницькій та природоохоронній роботі з дітьми і учнівською молоддю, відродження кращих традицій юннатівської роботи минулих років.

Загальний наклад 750 примірників.

10. Організація і зміст еколого-натуралістичної та дослідницької роботи з учнями і юннатами на шкільних навчально-дослідних земельних ділянках.

У посібнику присвяченому 75-річчю юннатівського руху в Україні та 50-річчю створення Хмельницької обласної станції юннатів, вміщено методичні рекомендації з питань організації і проведення з школярами та

юннатами змістовної еколого-натуралістичної, дослідницької і природоохоронної роботи на шкільних навчально-дослідних земельних ділянках, озеленення приміщень та території закладів освіти.

Посібник розрахований на практичне використання вчителями біології, завідуючими навчально-дослідними ділянками, керівниками гуртків юннатів та методистами позашкільних закладів освіти, студентами. Загальний наклад 1500 примірників.

11. Заповідні перлини Хмельниччини

Книга присвячена опису природно-заповідних територій та об'єктів Хмельниччини. Особлива увага звертається на види рослин і тварин, що підлягають охороні. Описані природні умови, рослинний світ та фауна природно-заповідних територій – національного природного парку, регіонального ландшафтного парку, заказників, пам'яток природи, заповідних урочищ, ботанічного саду, дендропарків, парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.

Розрахована на широке коло читачів. Загальний наклад 1200 примірників.

12. В гармонії з природою

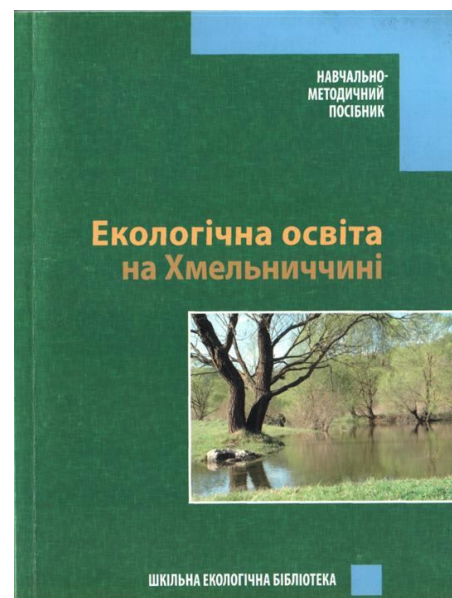

Збірка сценаріїв присвячена 75-річчю юннатівського руху в Україні та 50-річчю створення Хмельницької обласної станції юннатів. В збірнику вміщені поради, щодо проведення годин милування природою, сценарії та розробки дитячих ранків, свят, конкурсів, ігор, вікторин, уроків спілкування з природою, складених та апробованих педагогами навчально-виховних-закладів області.

Загальний наклад 1500 примірників

13. Екологічна освіта на Хмельниччині

Посібник містить програми з екології для 6-8 класів „Чистому місту – чисте повітря” та „Екологія води”, плани уроків та інші науково-методичні розробки з екологічної освіти, які базуються на активних та інтерактивних методах навчання. Видання буде корисним для використання в шкільних та позашкільних закладах вчителями, учнями, активістами природоохоронної роботи. Загальний наклад 1200 примірників.

14. Екологічне виховання учнів у процесі дослідницької роботи. У

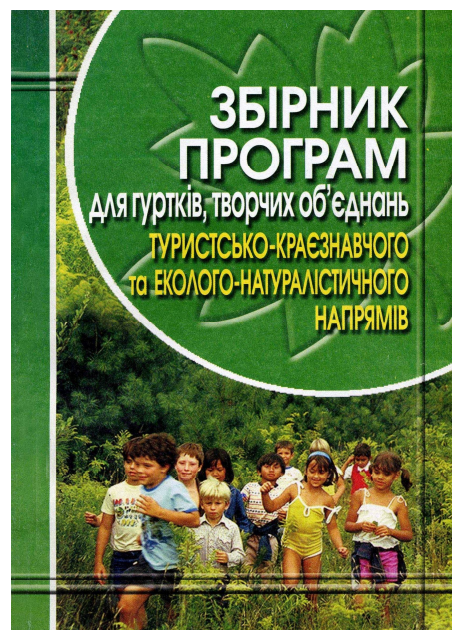

посібнику висвітлено теоретичну і практичну основу роботи гуртків юннатів молодшого шкільного віку, загальні питання організації, планування та обліку їх діяльності.

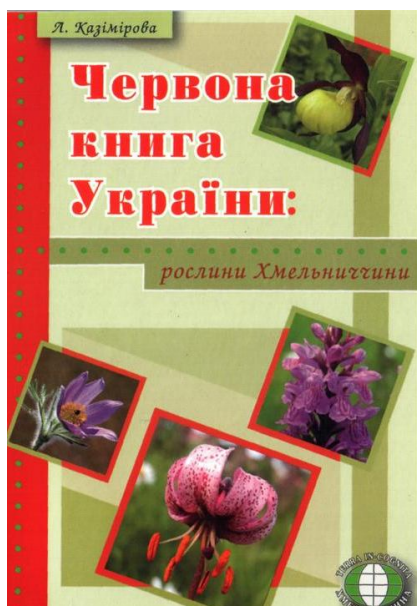
Значну увагу приділено методиці організації та проведення змістовної дослідницької роботи, що відповідає віковим особливостям учнів початкових класів. Загальний наклад 1500 примірників.

15. Збірник програм для гуртків, творчих об'єднань туристсько-краєзнавчого та еколого-натуралістичного напрямів

У збірнику подаються програми, які рекомендовані Міністерством освіти і науки України, та авторські, що апробовані в позашкільних навчальних закладах Хмельницької області і мають практичну спрямованість. Збірник адресований педагогічним працівникам позашкільних та загальноосвітніх навчальних закладів туристсько-краєзнавчого та еколого-натуралістичного напрямів. Загальний наклад 300 примірників.

16. Червона книга України: рослини Хмельниччини.

У посібнику розкрито поняття Червоної книги, показано історію Червоної книги і списків МСОП., Червоної книги України, наведено Список рослин Червоної книги України (2009 р.), які виявлені на території Хмельницької області, подано описи і фото найпоширеніших з них. Посібник призначений для педагогів, студентів, учнів, державних службовців, широкого кола читачів, які цікавляться питаннями збереження біорізноманіття. Заг. наклад 1200 примірників.

17. Двірецько-Пересопницьке Євангеліє: Історія. Творці. Таємниці.

У навчальному посібнику, присвяченому 455-річчю початку і 450-річчю закінчення роботи над Українською Першокнигою на якій присягають новообрані президенти України, у популярній формі розповідається про історію її творення. Детально розглядаються всі відомості про її творців та меценатів, а також ідеться про людей, котрі протягом століть докладали зусиль для її збереження, а то й порятунку. Аналізуються тут і таємниці та загадки, які й досі не розкриті дослідниками і з приводу яких існують тільки версії та здогадки. Книга розрахована на широке практичне використання вчителями, школярами, викладачами вузів, студентами, краєзнавцями та небайдужими людьми, котрі цікавляться історією України. Загальний наклад 1000 примірників.

Національна академія педагогічних наук України
Хмельницький обласний еколого-натуралістичний
центр учнівської молоді

Хмельницький-2012

«ДВІРЕЦЬКО-ПЕРЕСОПНИЦЬКЕ ЄВАНГЕЛІЄ: ІСТОРІЯ. ТВОРЦІ. ТАЄМНИЦІ» - новий навчальний посібник для учнівської і студентської молоді Хмельниччини, як результат ентузіазму та плідної творчої співпраці освітян і науковців експериментального майданчика Національної академії педагогічних наук України на базі Хмельницького ОЕНЦУМ.

Навчальний посібник «Двірецько-Пересопницьке Євангеліє: Історія. Творці. Таємниці» (тираж 1200 екз.) створений на Хмельниччині на основі тривалих кропітких та наполегливих краєзнавчих пошуків і досліджень та ряду цікавих авторських публікацій журналіста Олексія Тимощука на цю тему в обласній газеті «Подільські вісті» і побачив світ в першій декаді серпня 2012 року, завдяки ентузіазму та плідній творчій співпраці освітян і науковців експериментального майданчика Національної академії педагогічних наук України, котрий результативно діє на базі Хмельницького

ОЕНЦУМ з 1994 року, а також сумлінній праці та високому професіоналізму колективу їх сподвижників-друкарів ТОВ «ПОЛІГРАФІСТ».

Хмельничани недаремно називають Українську Першокнигу, написану українською мовою XVI ст., на якій нині присягають новообрані президенти нашої держави - Двірецько-Пересопницьке Євангеліє, адже до цього Святого Письма їх край, як і сусідня Рівненщина, має безпосереднє відношення. Творення цієї унікальної рукописної книги, якою гордиться сьогодні кожен українець, розпочалося 15 серпня 1556 року в Свято-Троїцькому монастирі у селі Двірці на Ізяславщині, а через 5 років завершилось у Пересопниці.

З того вікопомного дня промайнуло 456 років і тепер уже й будь-яких слідів земних від стін цієї святої православної обителі та двору княжого і славного роду князів Заславських та Гольшанських тут не залишилося, але є рукописна згадка про цю подію, село Двірець і монастир на одному з 482 пергаментних аркушів Першокниги, залишена її боголюбивими творцями.

Донині рукописні тексти сторінок українського старовинного Євангелія, писаного монахами в православних монастирях Двірця й Пересопниці рідною мовою ще у далекому XVI столітті, випромінюють лагідне сяйво золочених букв і незбагненну потужну благотворну енергетику, викликають у людей, яким щастить бачити й торкатись руками цього Святого Письма, почуття захоплення і душевного трепету, блаженства, умиротворення та сердечної поваги до Української Першокниги і її творців.

В серпні минулого 2011 року в Україні широко відзначили 450-річчя нашої рукописної національної святині і говорили багато красивих слів.

Однак, учнівська й студентська молодь та педагоги навчальних закладів Хмельниччини, і не лише її, ще мало обізнані з достовірною історією творення й долею Першокниги та не мають якісних джерел знань про нашу святиню. У зв'язку з цим, Хмельницький ОЕНЦУМ, використовуючи можливості творчої групи талановитих педагогів, науковців, журналістів і краєзнавців експериментального майданчика Академії, що діє на базі закладу, зорганізованих відомим подільським журналістом та

ентузіастом освітянської справи Олексієм Олександровичем Тимощуком спробували і змогли власними силами виправити ситуацію, підготувати й надрукувати змістовний навчальний посібник і зробити ці знання доступними для кожного учня й студента їхнього краю.

Національною академією педагогічних наук України ще 5 жовтня 2011 року цей навчальний посібник був рекомендований Хмельницькому ОЕНЦУМ до друку з грифом Академії, що свідчить про його значимість для навчально-виховного процесу і довір'я до автора, здобуте ним та його наполегливими сподвижниками-натуралістами завдяки багаторічній і плідній науково-педагогічній співпраці. Книгу високо оцінили і також схвалили до друку її рецензенти: Баженов Лев Васильович, доктор історичних наук, професор, академік Української академії історичних наук (УАІН), Пустовіт Григорій Петрович, доктор педагогічних наук, професор, вчений секретар Відділення загальної педагогіки і філософії освіти Національної академії педагогічних наук України та протоієрей Олександр Цісар, кандидат філософських наук, магістр богослов'я, настоятель церкви Св. Апостолів Петра і Павла (м. Кам'янець-Подільський).

У книзі, яка побачила світ завдяки особистому сприянню юннатам у цій справі голови Хмельницької ОДА Василя Степановича Ядухи, детально розглядаються відомості про творців та меценатів Першокниги, ідеться про людей, котрі протягом століть докладали зусиль для її збереження, а то й порятунку, розкривається велич патріотичного подвигу княгині Анастасії Заславської (повне ім'я Анастасія-Богдана-Параскева Гольшанська-Заславська) та її сподвижників - українських православних монахів Григорія і Михайла, котрі змогли написати Святе Письмо рідною мовою і не злякалися переслідувань та утисків, якими в ті часи супроводжувався процес колонізації і окатоличення українських земель. Адже у тогочасних європейських країнах за подібне інквізитори люто карали, спалюючи живцем авторів перекладів та їх творіння. Аналізуються автором навчального

посібника і таємниці та загадки, пов'язані з Першокнигою, які й досі не розкриті дослідниками і з приводу яких існують тільки версії та здогади.

Познайомившись з посібником, очільник Хмельниччини Василь Ядуха недаремно висловив на його першій сторінці свої сподівання, що ця змістовна й цікава книга стане гарним джерелом знань про Українську Першокнигу і славне минуле нашого рідного краю.

Символічно, що цю книгу, присвячену старовинному українському Євангелію, першими взяли до рук і стали її першими читачами дітлахи Двірця й місцеві жителі, адже саме у їхньому мальовничому поліському селі у сиву давнину народжувалась наша національна святиня. А ще від автора, друкарів ТОВ «ПОЛІГРАФІСТ» і юннатів обласного центру місцеві школярі отримали дарунок для шкільної бібліотеки – книги «Птахи Хмельниччини», «Риби, земноводні, плазуни і звірі Хмельниччини», «Річки Хмельниччини», які Олексій Тимощук написав разом зі своїм колегою по перу – Валентином Говоруном, вчителем біології Хмельницького колегіуму ім. В.Р.Козубняка. Цього ж дня, напередодні Першого Спасу, в Двірці вперше побувала й факсимільна копія старовинного українського Євангелія.

Примірники цієї красивої, цікавої і змістовної книги О.О. Тимощука, як і всі свої попередні навчальні посібники природничо-краєзнавчого змісту, Хмельницький ОЕНЦУМ безоплатно передає в заклади освіти Хмельниччини, адже навчальний посібник «Двірецько-Пересопницьке Євангеліє: Історія. Творці. Таємниці» розрахований на широке практичне використання вчителями, школярами, викладачами вузів, студентами, краєзнавцями та небайдужими людьми, котрі цікавляться історією України і свого рідного краю.

Сьогодні стало і актуально і необхідно аби наші школярі й студенти глибше пізнавали непросту історію творення Української Першокниги і розуміли її значення для українського народу та його державності, адже почуття патріотизму у юних громадян розпочинається зі знання історії малої батьківщини і гордощів за неї та її достойних людей, з усвідомлення

необхідності захисту своєї сім'ї, родини, країни і рідної мови, власної волі і незалежності свого народу та держави від чужинців.

А без юних патріотів у держави української немає майбутнього!

Шановні друзі, однодумці і колеги!

На цьому сайті ми представили унікальні, єдині на сьогодні в Україні книги, що мають такий зміст, структуру його викладу та оформлення. Їх зміст відрізняється від всіх інших видань тим, що у його підготовці і розробленні брали участь науковці НАПН і НАН України, викладачі і студенти провідних Вищих навчальних закладів, вчителі, педагоги, учні та їхні батьки загальноосвітніх, професійно-технічних та позашкільних навчальних закладів, громади, творчі спілки, громадські організації, державні управління охорони природи та лісового господарства Хмельницької області.

Всім Вам низький уклін за допомогу і сприяння у підготовці та публікації цих видань. Уже сьогодні ці видання стали помітною й унікальною віхою в науково-методичному, навчально-виховному й соціально-педагогічному розвитку освітньої і культурної сфери життя українського суспільства.

Щира вдячність авторам, редакторам, видавництвам у сприянні публікації цих видань.

Окреме й найпомітніше місце займає постать Климчика Василя Васильовича – директора Хмельницького обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді Хмельницької обласної державної адміністрації, як організатора й основного виконавця цього проекту.

Творчі колективи, що брали участь у підготовці і виданні цих унікальних книг, висловлюють щиру подяку науковому консультанту - Пустовіту Григорію Петровичу – доктору педагогічних наук, професору, вченому секретарю Відділення загальної педагогіки та філософії освіти

НАПН України, за розробку й упровадження у практику концептуальної змістової ідеї, підходів до ефективного залучення дітей, учнівської й студентської молоді до пошуку джерел та інформації, принципів побудови і викладу навчально-методичного матеріалу.

Також висловлюємо велику вдячність когорті прекрасних науковців, які стали рецензентами цих видань.

Щастя Вам, здоров'я, творчих злетів, вдячних учнів та наукових звершень!

З повагою

Пустовіт Григорій Петрович

Климчик Василь Васильович